

УДК 378.147:784.1.071.2:[373.011.3-051:78

DOI: <https://doi.org/10.33216/2220-6310-2020-97-4-245-258>

## МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ХОРМЕЙСТЕРСЬКОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

**З. В. Софроній**

ORCID 0000-0002-3163-460X

**О. Д. Чурикова-Кушнір**

ORCID 0000-0002-9166-7008

*У статті актуалізовано методичні засади хормейстерської підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва. Проаналізовано здобутки вітчизняної диригентсько-хорової освіти та їх значення у формуванні сучасних методологічних орієнтирів і закономірностей організації процесу хормейстерської підготовки здобувачів вищої освіти. Обґрунтовано сутність, зміст і структуру хормейстерської підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва у закладах вищої освіти.*

*Розглянуто зміст хормейстерської підготовки, можемо трактувати її як цілісний навчально-творчий процес, який охоплює усі види хормейстерської діяльності, починаючи з вибору хорового твору, його розучування, вивчення й закінчуючи виконанням у процесі концертного виступу. Зміст репетиційної роботи розглядається як взаємозв'язок хормейстера та творчого колективу, що відображає єдність хорового виконавства і технологічні особливості роботи з хором.*

*Визначено, що інтеграція різних видів диригентсько-хорової діяльності у процесі навчання дозволяє сформувати у здобувачів вищої освіти цілий комплекс фахових компетентностей (хормейстерських знань, умінь і навичок), досвід диригентсько-хорової діяльності й емоційно-творчого ставлення до роботи з хоровим колективом.*

*Доведено, що ефективність хормейстерської підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва забезпечує методична система, основою якої є впровадження у теорію й практику вищої освіти національних та регіональних культурно-мистецьких цінностей, творчих досягнень і диригентсько-хорового досвіду видатних діячів хорового мистецтва, інноваційних технологій і сучасних засобів навчання.*

*Ключові слова:* хормейстерська підготовка, хоровий спів, хорове виконавство, диригентсько-хорова діяльність, методичні засади, вчитель музичного мистецтва.

**Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими і практичними завданнями.** Глибокі соціокультурні зміни, що відбуваються в Україні, сприяють процесам переосмислення змісту фахової підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва. Одним із головних напрямків таких трансформацій є конструювання змісту освітнього процесу, який би забезпечував інтеграцію національного досвіду, регіональних традицій та інноваційних технологій. Натомість, дослідницький інтерес сучасних науковців все більше зосереджується на вивченні досвіду, освоєнні й запозиченні напрацювань зарубіжної мистецької освіти. Не виключенням є диригентсько-хорова підготовка майбутніх учителів музичного мистецтва, якість якої залежить від гармонійного поєднання теорії і практики хормейстерської діяльності. За активним пошуком нових підходів до змісту, методів і форм хормейстерської підготовки здобувачів вищої освіти почасти нівелюється й залишається поза увагою унікальний досвід і методичні здобутки вітчизняної диригентсько-хорової освіти, сформовані багатовіковими традиціями української хорової культури. У даному контексті актуалізується проблема формування сучасних методологічних орієнтирів і закономірностей організації хормейстерської підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва у закладах вищої освіти з урахуванням унікальної спадщини вітчизняної диригентсько-хорової педагогіки.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковане вирішення даної проблеми і на які спирається автор.** Серед широкого кола питань фахової підготовки здобувачів вищої освіти значна увага приділяється питанням професійної майстерності майбутніх учителів музичного мистецтва в системі багаторівневої мистецької освіти та її акмеологічної спрямованості (А. Козир, В. Федоришин), визначення психолого-педагогічних умов підготовки керівників хору в системі вищої музично-педагогічної освіти (Л. Бірюкова, Ш. Голик, В. Живов, Г. Єржемський), навчально-методичного забезпечення процесу диригентсько-хорової підготовки здобувачів вищої освіти (А. Соколова). Значна увага науковців спрямована на формування професійно-важливих якостей майбутніх учителів музичного у процесі диригентсько-хорової діяльності: пізнавальної самостійності (А. Бондаренко), етнопедагогічної

культури (Н. Голубицька), адаптивної готовності до керівництва хоровим колективом (Д. Бондаренко).

Значний інтерес для сучасної диригентсько-хорової освіти становлять дослідження національних традицій хорового співу (О. Бенч-Шокало, М. Гордійчук, В. Іванов, А. Кречківський, А. Лашенко, Н. Селезньова, О. Шресер-Ткаченко), питання підготовки хорових диригентів до керівництва хоровими колективами (З. Богун, Г. Голик, І. Коваленко, П. Ковалик, А. Мархлевський, І. Птиця, Г. Стулова, П. Чесноков) й методики роботи з дитячими хорами (Л. Арчажнікова, О. Світайло, Г. Стулова, Л. Хлебнікова).

Особливу цінність у визначенні сучасних орієнтирів вітчизняної диригентсько-хорової освіти становлять фундаментальні дослідження Т. Смирнової (2002), наукові розвідки Лінь Є, Ма Сюй, Л. Теряєвої, Л. Ярошевської. Здебільшого в них розглядається сутність диригентсько-хорової освіти, методичні засади підготовки іноземних студентів в Україні до керівництва хоровими колективами, формування методичної компетентності на заняттях з хорового диригування. Водночас, зазначені праці розглядають підготовку майбутніх учителів музичного мистецтва у контексті традиційного вивчення дисциплін диригентсько-хорового циклу: хорового диригування, хорового класу, практикуму роботи з хором, що, на наш погляд, не забезпечує цілісності формування хормейстерської компетентності.

**Мета статті** полягає в обґрунтуванні основних методичних засад хормейстерської підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва у закладах вищої освіти.

**Виклад основного матеріалу дослідження з новим обґрунтуванням отриманих результатів.** Фахова підготовка вчителя музичного мистецтва відрізняється своєю різноплановістю. За визначенням науковців (Л. Арчажнікова, А. Козир, Л. Масол, Г. Падалка, О. Рудницька) музично-педагогічна діяльність поєднує в собі педагогічну, мистецтвознавчу, музично-виконавську, дослідницьку роботу, засновану на вмінні самостійно узагальнювати і систематизувати отримані знання, вміння і навички (Арчажнікова, 1984). Так як співацька діяльність учнів у закладах освіти є найбільш доступною формою творчого самовираження, вчитель музичного мистецтва повинен досконало володіти навичками хормейстерської діяльності. Водночас, у закладах вищої освіти формування навичок хормейстерської діяльності здійснюється у процесі вивчення теоретичних і практичних диригентсько-хорових дисциплін.

На нашу думку, такий підхід до відокремленого опанування індивідуального диригування, хорового класу, практикуму роботи з хором

не забезпечує цілісності хормейстерської підготовки. Ще на етапі становлення диригентсько-хорової освіти, К. Пігров (1962) зазначав, що «справжнього митця хорового співу можна виховати тільки через хор» (с. 14), оскільки керівник хору повинен бути одночасно диригентом-хормейстером, диригентом-керівником, диригентом-інтерпретатором, диригентом-педагогом. Відомий хормейстер підкреслював, що звучання студентського хору є інтегрованим результатом всієї системи професійної підготовки здобувача вищої освіти – майбутнього керівника хору. Саме звучання хорового колективу відображає рівень, якість і зміст хормейстерської підготовки освітнього закладу.

На безумовному зв'язку теорії і практики диригентсько-хорової підготовки наполягав С. Казачков (1967). Так, педагог ратував за максимальне наближення роботи у класі індивідуального диригування до ситуацій реального диригентського виконання, безперервності практики студентів у хорових навчальних колективах. Такої ж позиції дотримувався у своїй педагогічній діяльності К. Птиця (1964), який зазначав, що вправління навичок диригентської техніки повинно здійснюватись у процесі безпосередньої практики з хоровим колективом (с. 76).

Керуючись даними положеннями, власним педагогічним досвідом й сучасними вимогами до фахової підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва нами були внесені зміни до освітньо-професійних програм спеціальності 014. Середня освіта (Музичне мистецтво) кафедри музики Чернівецького національного університету імені Ю. Федковича. Так, до структури змісту фахової підготовки здобувачів першого і другого рівнів вищої освіти була введена освітня компонента «Хормейстерська підготовка». Запропонована навчальна дисципліна забезпечує цілісне формування хормейстерських навичок здобувачів, реалізується через впровадження й інтеграцію індивідуальної та групової форм хормейстерської підготовки (хорове диригування, хоровий клас і практикум роботи з хором).

Саме комплексний підхід до хормейстерської підготовки майбутніх учителів музики забезпечує реалізацію студентоцентризованого підходу до навчання. У процесі такого підходу актуалізується особистість здобувача вищої освіти. У класі з «Диригування» вивчаються твори з репертуару навчального хорового колективу кафедри. При розучуванні творів береться до уваги репетиційна діяльність студента, його технічна підготовка до роботи з хором. Зміст курсу «Диригування» у складі хормейстерської підготовки передбачає виконання різних видів музично-виконавської діяльності: засвоєння техніки диригування; слухання й аналіз хорових творів (аудіо-, відеозаписів); письмовий аналіз хорових творів; гра хорової

партитури на фортепіано; спів хорових партій; диригентсько-виконавська інтерпретація хорових творів; диригування хорових творів для однорідних і мішаних хорів *a cappella* та із супроводом; виконання пісень шкільного репертуару під власний акомпанемент.

У підході до формування диригентської техніки студентів важливе місце займає естетика диригентського жесту, вміння віднайти найбільш прийнятні природні жести, здатність пояснити методику їх показу, проаналізувати значимість та інформативність у відтворенні засобів музичної виразності. Ефективним методом опанування мануальної техніки є залучення здобувачів старших курсів до пояснення і навчання студентів-початківців. Такий підхід розвиває у майбутніх учителів музичного мистецтва педагогічні вміння, формує методичну компетентність, сприяє усвідомленню і засвоєнню основних принципів хорового диригування. Педагогічна цінність нашого підходу обумовлена методичними засадами, що сформувались у результаті практичного досвіду Г. Дмитревського (1984). Так, визначаючи професійні, особистісні вміння і властивості диригента, він зазначав, що керівник хору повинен вже під час навчання оволодіти не тільки технікою диригування, але й якостями виконавця, справжнього педагога, артиста. За переконаннями Г. Дмитревського (1984), «це дозволить зробити процес розучування та виконання твору живим, цікавим, динамічним» (с. 52).

Важливим методичним підходом у процесі хормейстерської підготовки на кафедрі музики є впровадження фронтально-групової форми навчання диригування. Особлива її дієвість простежується на етапі засвоєння студентами диригентської техніки й цілісного виконання (диригування) творів. Такий підхід обумовлений засадничими поглядами знаних педагогів-практиків. Так, К. Ольхов (1984) у викладанні диригування надавав перевагу груповим заняттям. Педагог вбачав у такій формі більш дієвий навчальний і виховний вплив, так як «помилки, які допускає один студент, аналізуються, беруться до уваги, швидше і ефективніше виправляються» (с. 79).

Дієвою формою хормейстерської підготовки студентів, яка забезпечує планомірний перехід від індивідуального диригування у класі до диригування навчальним хором, є організація вокального ансамблю студентів класу викладача з диригування. Такий підхід до опанування диригентської техніки широко використовувався у практиці відомих педагогів-диригентів К. Ольхова, Г. Голика та інших. Залучаючи студентів до участі у вокальному ансамблі, кожному з них надається можливість виступити як у ролі співака-виконавця, так і в ролі хормейстера. Власне така форма організації хормейстерської підготовки дає можливість

сформувати у студентів усвідомлене розуміння диригентської техніки. У своїй роботі ми дотримуємось поглядів провідних педагогів (М. Канерштейн (1980), І. Розумний (1959), М. Малько (1972)), які вказували, що техніка диригента є засобом досягнення кінцевої мети.

Наступна стадія оволодіння хормейстерськими навичками передбачає долучення студентів до практичної роботи з навчальним хором. Саме на даному етапі актуалізується проблема формування хормейстерських навичок. Так, В. Самарін (2002) зазначає, що хормейстер повинен уміти задавати тон, використовувати камертон, точно відтворювати тон співом, жестами передавати характер мелодії, вміло використовувати можливості лівої руки, володіти мімікою, методикою проведення репетицій, використання інструмента, принципами відбору репертуару (с. 152). Паралельно у процесі практичної роботи з хором майбутній учитель музичного мистецтва відпрацьовує диригентські навички.

У даному контексті доцільно обґрунтувати змістову характеристику хормейстерських і диригентських навичок. Так, узагальнюючи різні підходи до хормейстерської діяльності майбутніх учителів музичного мистецтва, «хормейстерські навички» можемо трактувати як сформований алгоритм усвідомлених і засвоєних диригентсько-хорових дій, що актуалізують інтелектуальну й емоційно-вольову сферу хормейстера для успішного виконання художньо-творчих завдань у практичній діяльності.

Натомість «диригентські навички» ми розгадаємо як систему усвідомлених жестів, які частково автоматизуються і дозволяють реалізувати творчий задум у реальному хоровому звучанні.

Формування диригентських навичок у процесі «Хормейстерської підготовки» підпорядковане певним етапам навчання:

- формування технічних навичок (опрацювання технічних вправ на початковому етапі навчання);
- формування диригентських навичок (опрацювання диригентських навичок на підготовчому етапі роботи з хором);
- формування навичок емоційно-психологічного впливу на хоровий колектив (опрацювання художньо-творчих навичок у практичній роботі з хоровим колективом).

Важливою складовою навчальної дисципліни «Хормейстерська підготовка» є курс «Хоровий клас і практикум роботи з хором», де здійснюється формування комплексу хормейстерських знань, умінь і навичок: оволодіння навичками вокально-хорової роботи з навчальним студентським хором; досвідом творчої діяльності; емоційного ставлення до роботи з хоровим колективом; методики розучування хорових творів; практичної роботи з хором та їх концертного виконання. Обґрунтовуючи

мету, способи і форми діяльності хорового класу, С. Казачков (1967) формулює його основні завдання: формування концертно-виконавської культури; опанування і вивчення широкого спектру хорового репертуару; усвідомленого розуміння закономірностей управління хоровим колективом; досвіду навчально-виховної роботи.

На відміну від інших спеціальностей, майбутнім учителям музичного мистецтва необхідно вміти транслювати своє бачення музично-художнього образу твору виконавцям хорового колективу. Колектив, який зацікавлений інтерпретацією хорового твору керівника, створює реальне звучання відповідно до його задуму. За висловленням С. Козачкова (1967), «диригент повинен володіти здатністю і умінням робити чутне видимим і видиме чутним» (с. 8).

Відповідно, навчання у хоровому класі, на нашу думку, має спиратися на інформативність зовнішніх дій диригента-початківця, в основі яких закладені внутрішні процеси психічної діяльності керівника хору (мислення, уява, увага, тощо). Для здійснення професійної хормейстерської діяльності майбутнім учителям музичного мистецтва ще у процесі навчання необхідно оволодіти емоційно-психологічним впливом на хоровий колектив, що є важливим складником хормейстерських умінь і навичок. Так, засновник кафедри музики Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, відомий диригент і педагог А. Кушніренко (2008) зазначав, що диригенту «необхідно мати хоча би таку силу волі, щоб заставити хор співати так, як він хоче» (с. 6). Це досягається систематичною працею, використовуючи інтелект, вокально-хорові здібності співаків та мотиви їх поведінки у колективі.

В умовах «Хорового класу і практикуму роботи з хором» основною формою хорової діяльності є репетиційна робота, яка відповідає специфіці основних видів вокально-хорової діяльності колективу. Основу репетиційної роботи становить взаємозв'язок між хормейстером і хоровим колективом, що відображає реальну діяльність на конкретному репетиційному етапі. Гармонічна взаємодія засобів хормейстерської діяльності в процесі репетиційної роботи дозволяє організувати спілкування зі співаками хору на емоційно-творчій основі, що створює психологічну комфортність і атмосферу духовної єдності хормейстера і хору. Кожна репетиція є своєрідною схемою дій хорового диригента, яка складається з розуміння хорового твору, особистісної диригентської діяльності та дій хорових співаків. За переконаннями В. Іванова (1992), «самостійне керування хором є важливим моментом хормейстерської діяльності, оскільки її поліфункціональність поєднує можливість виявити

своє «бачення» щодо виконавської концепції твору, можливість покласти її тільки на власні смаки» (с. 76).

В умовах репетиційної роботи хорового класу здобувачі мають можливість найбільш повно сформувати як вокально-хорові, так і диригентські навички на практичному рівні. Вони отримують реальне уявлення та знання ідеального хорового звучання, а саме: спів округлим, прикритим звуком; володіння співацьким диханням; володіння елементами хорової звучності та інше.

Для того, щоб звучання хорового колективу відповідало ідеальному, хормейстеру необхідно постійно звертати увагу на співоче дихання (одночасний фіксований вдих, економний розподіл повітря на видиху при збереженні високої позиції співу та опори звуку), звуковидобування (на основі м'якої атаки), звуковедення (спів творів і вправ кантілена); дикцію (формування округлення голосних, чіткість у вимові приголосних, рухливість артикуляційного апарату) тощо.

У процесі хорового співу у здобувачів розвиваються розумові здібності, формується творче мислення, що сприяє загальному інтелектуальному розвитку. Отримуючи різноманітні знання з розуміння музичного образу хорового твору здобувачі збагачують слуховий запас новими інтонаціями, емоціями, а настроїв і почуття передають у концертному виконанні. Власне, концертно-виконавський практикум є однією із найефективніших форм удосконалення диригентсько-хорової майстерності майбутніх учителів музичного мистецтва.

Усі знання, вміння і навички, що здобувачі отримали на заняттях диригування і хорового класу повинні використовувати у процесі практики роботи з хором. У ході практики роботи з хором здобувач-практикант стикається з реальним звучанням хору і дуже важливо, щоб даний практичний досвід мав позитивний характер. Цьому може сприяти правильний вибір хорового репертуару для роботи, де здобувач відчуває вокальну і диригентську впевненість. У процесі створення виконавської концепції здобувач повинен використовувати джерельну інформаційну базу, а саме: враховувати особливості епохи, в якій був написаний хоровий твір, епоха (рік) написання; короткі відомості про життя і творчий шлях композитора. Розглянути більш детально характеристику хорової творчості: хорові жанри; музично-художні образи творів композитора; своєрідність прийомів хорового письма; ставлення до поетичних першоджерел (чи піддаються вони переробці або ж залишаються незмінними); місце цього твору у творчому доробку автора. Особливу увагу необхідно приділити музично-теоретичному, вокально-хоровому,



виконавському аналізу хорового твору; аналізу диригентських виконавських засобів і прийомів.

Подальша робота здобувача-практиканта з реалізації виконавської концепції твору пов'язана з зовнішнім диригентським втіленням внутрішнього чуття твору, що є необхідною і важливою складовою у процесі диригентської діяльності та хоровому виконавстві в цілому. Обґрунтовуючи взаємозв'язок внутрішньо-зовнішнього в диригентській діяльності, С. Казачков (1967) відмічає: «жодного руху без слухового уявлення, жодного слухового уявлення без точного м'язового відчуття» (с. 34). Цю здібність розвинути нелегко, вона приходить з досвідом практичної роботи з хором у результаті тривалої й копіткої репетиційної та концертно-виконавської діяльності хорового колективу. Отже, саме хорова репетиційна робота формує необхідні вміння і навички здобувача, які є важливим чинником хормейстерської підготовки.

Треба зауважити, що міцним засобом реалізації хормейстерських досягнень є концертно-виконавська діяльність. Саме під час концертного виступу хористи відчувають себе єдиним колективом, тому як хорове виконання вимагає єдності почуттів, емоційних станів. Здобувачі пізнають усі тонкощі хормейстерської діяльності, і як співаки хору занурюються в її специфіку, співпереживають творчим намірам диригента хору і реалізують їх у концертному виконавстві. У процесі концертного виступу керівник хору і співаки виконують різні функції: хормейстер організовує і направляє, а співаки реалізують процес розкриття музично-художнього образу у виконанні.

Впровадження навчального курсу «Хормейстерська підготовка» у процес фахового навчання майбутніх учителів музичного мистецтва забезпечує інтеграцію знань психолого-педагогічного та професійно-орієнтованого циклу, цілісність формування фундаментальних знань з теорії і методики практичної роботи з хором, навичок диригування та їх удосконалення у процесі керівництва хоровим колективом. Важливим фактором хормейстерської підготовки є застосування інноваційних технологій і засобів навчання (відеозаписи, вебінари, навчальні інтернет-платформи тощо). У процесі використання новітніх інформаційних технологій створюється можливість для контролю, спільного аналізу різних видів хормейстерської діяльності, як аудиторної так і самостійної, формується усвідомлена позиція і мотивація до навчання.

Розглядаючи зміст хормейстерської підготовки, можемо трактувати її як цілісний навчально-творчий процес, який охоплює усі види хормейстерської діяльності, починаючи з вибору хорового твору, його розучування, вивчення й закінчуючи виконанням у процесі концертного

виступу. Планомірність і цілісність даного процесу забезпечує різновекторність хормейстерської діяльності здобувачів вищої освіти, а саме: індивідуальна робота з розучування твору у класі диригування; вокально-хорова робота під керівництвом викладача-хормейстера; практикум роботи з навчальним хором; репетиції хорового класу під керівництвом хормейстера; участь у концертах, хорових фестивалях, конкурсах, майстер-класах.

Оцінюється даний курс комплексно за єдиною кредитно-модульною системою. Розподіл балів за різними видами хормейстерської підготовки (спів хорових партій твору з диригування, опрацювання хорового колоковіуму, спів шкільного репертуару під власний супровід, практична робота з хором тощо) дає можливість об'єктивно оцінити рівень сформованості диригентсько-хорових знань, умінь і навичок. У процесі інтегрованого вивчення індивідуального диригування і практикуму роботи з хором у студентів з'являється мотивація для підвищення рівня своєї хормейстерської підготовки.

**Висновки.** Цілісність фахового навчання майбутніх учителів музичного мистецтва вимагає якісної хормейстерської підготовки, що відповідає вимогам державних стандартів та освітньо-професійних програм.

З'ясовано, що інтеграція різних видів диригентсько-хорової діяльності у процесі хормейстерської підготовки дозволяє сформувати у здобувачів вищої освіти цілий комплекс фахових компетентностей (хормейстерських знань, умінь і навичок), досвід диригентсько-хорової діяльності й емоційно-творчого ставлення до роботи з хором колективом.

Обґрунтування методичних засад хормейстерської підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва дає підстави стверджувати, що розробка методичної системи вітчизняної диригентсько-хорової освіти повинна забезпечувати інтеграцію національного досвіду, регіональних традицій та інноваційних технологій і сучасних засобів навчання.

#### Література

1. Арчажникова Л. Г. Профессия – учитель музыки: кн. для учителя Москва : Просвещение, 1984. 111 с.
2. Дмитриевский Г. А. Хороведение и управление хором. Элементарный курс. Москва : Музгиз, 1984. 108 с.
3. Иванов В. Ф. Співацька освіта в Україні X-XVст. Київ : Вища школа, 1992. 71 с.
4. Казачков С. А. Дирижерский аппарат и его постановка. Москва : Изд-во «Музыка», 1967. 110 с.

5. Канерштейн М. А. Питання диригентської майстерності. Київ : Україна, 1980. 183 с.
6. Козир А. В., Федоришин В. І. Вступ до акмеології мистецької освіти: навч.-метод. посіб. Київ : Вид-во НПУ ун-ту ім. М. П. Драгоманова, 2012. 263 с.
7. Малько Н. А. Воспоминания. Статьи. Письма. Ленинград : Музыка, 1972. 285 с.
8. Птица К. Б. О хоровом дирижировании. Работа в хоре. Москва : Изд-во ВСПС Профиздат, 1964. 198 с.
9. Ольхов К. А. Теоретические основы дирижерской техники. Ленинград : Музыка, 1984. 160 с.
10. Пігров К. К. Керування хором. Київ: Державне видавництво Образотворчого мистецтва і музичної літератури УРСР, 1962. 218 с.
11. Розумний І. В. Практичний посібник з диригування. Київ : Державне видавництво образотворчого мистецтва і музичної літератури УРСР. 234 с.
12. Самарин В. А. Хороведение: учебное пособие. Москва : «Академия», 2000. 206 с.
13. Смирнова Т. А. Вища диригентсько-хорова освіта в Україні: минуле і сучасність. Харків : Константа, 2002. 256 с.
14. Соколова А. В. Навчально-методичне забезпечення як складова диригентсько-хорової підготовки вчителів музичного мистецтва. Педагогіка та психологія: збірник наукових праць / за заг. ред. акад. Прокопенка І. Ф., проф. Золотухіної С. Т. Харків : вид-во ТОВ «Щедра садиба плюс», 2014. Вип. 46. С. 108–113.
15. Співає «Резонанс» [Ноти]: репертуарний збірник хорових творів / Упорядкування, музична редакція та коментарі Андрія Кушніренка. Чернівці : ЧНУ, 2008. 180 с.

### References

1. Archazhnikova, L. G. (1984). *Professiya – uchitel muzyki: kn. dlya uchitelya* [Profession – Music Teacher: Teacher’s Book], 111. Moscow: Prosveshchenie (rus).
2. Dmitrevskiy, G. A. (1984). *Horovedenie i upravlenie horom. Elementarnyi kurs* [Choral Studies and Choir Leading. Elementary Course], 108. Moscow: Muzgiz (rus).
3. Ivanov, V. F. (1992). *Spivatska osvita v Ukraini X-XVst.* [Singing Education in Ukraine in the 10<sup>th</sup>-15<sup>th</sup> centuries], 71. Kyiv: Vyshcha shkola (ukr).
4. Kazachkov, S. A. (1967). *Dirizherskiy apparat i ego postanovka* [Conductor’s Apparatus and Its Training], 110. Moscow: Muzyka (rus).
5. Kanershteyn, M. A. (1980). *Pytannya dyryhentskoi maysternosti* [Matter of Conductor’s Skill], 183. Kyiv: Ukraina(ukr).
6. Kozyr, A. V., & Fedoryshyn, V. I. (2012). *Vstup do akmeolohii mystetskoi osvity: navch.-metod. posib.* [Introduction to Acmeology of Art Education: Study Guide], 263. Kyiv: Publishing House of M. P. Drahomanov NPU (ukr).
7. Malko, N. A. (1972). *Vospominaniya. Stati. Pisma* [Memoirs. Essays. Letters], 285. Leningrad: Muzyka (rus).
8. Ptitsa, K. B. (1964) *O horovom dirizhirovanii. Rabota v hore* [About Choral Conducting. Work in Choir], 198. Moscow: VSPS Profizdat Publishinh House (rus).

9. Olkhov, K. A. (1984). *Teoreticheskie osnovy dirizherskoy tehniki* [Theoretical Basics of Conductor's Technical Skill], 160. Leningrad: Muzyka (rus).
10. Pihrov, K. K. (1962). *Keruvannya khorom* [Choir Leading], 218. Kyiv: Derzhavne vydavnytstvo obrazotvorchoho mystetstvo i muzychnoi literatury URSR (ukr).
11. Rozumnyi, I. V. (1959). *Praktychnyi posibnyk z dyryhuvannya* [Practical Guide on Conducting], 234. Kyiv: Derzhavne vydavnytstvo obrazotvorchoho mystetstva i muzychnoi literatury URSR (ukr).
12. Samarin, V. A. (2000). *Horovedenie: uchebnoe posobie* [Choral Studies: Study Guide], 206. Moscow: Akademiya (rus).
13. Smyrnova, T. A. (2002). *Vyscha dyryhentsko-khorova osvita v Ukraini: mynule i suchasnist* [Conducting and Choral Higher Education in Ukraine: Foretime and Modern Time], 256. Kharkiv: Konstanta (ukr).
14. Sokolova, A. V. (2014). Navchalno-metodychne zabezpechennya yak skladova dyryhentsko-khorovoi pidhotovky vchyteliv muzychnoho mystetstva. *Pedahohika ta psykhohihiya: zbirnyk naukovykh prats.* [Learning and Teaching Support Materials as Part of Conducting and Choral Training of Music Art Teachers. Pedagogics and Psychology: Collection of Scholarly Works] akad. Prokopenko I. F., prof. Zolotukhina, S. T. (Eds.). Kharkiv: TOV "Shhedra sadyba pljus" Publishing House, 46, 108-113(ukr).
15. Spivaye "Rezonans" (2008). *Noty: repertuarnyi zbirnyk khorovykh tvoriv.*, ["Resonance" is singing. Notes: Repertory Compilation of Part Songs] Andriy Kushnirenko (Ed.) 180. Chernivtsi: ChNU (ukr).

## МЕТОДИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ХОРМЕЙСТЕРСКОЙ ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ МУЗЫКАЛЬНОГО ИСКУССТВА

**З. В. Софроний, О. Д. Чурикова-Кушнир**

*В статье актуализированы методические основы хормейстерской подготовки будущих учителей музыкального искусства. Проанализированы достижения дирижерско-хорового образования, их значение в формировании современных методологических ориентиров и закономерностей организации процесса хормейстерской подготовки соискателей высшего образования. Обоснованы сущность, содержание и структуру хормейстерской подготовки будущих учителей музыкального искусства в учреждениях высшего образования.*

*Хормейстерская подготовка будущих учителей музыкального искусства рассматривается как целостный учебно-творческий процесс, который охватывает все виды хормейстерской деятельности, начинается с подбора хорового произведения, его разучивания и заканчивается исполнением в процессе концертного выступления.*

*Содержание репетиционной работы рассматривается как взаимосвязь хормейстера и творческого коллектива, что отражает единство хорового исполнительства и технологические особенности работы с хором.*

*Определено, что интеграция различных видов дирижерско-хоровой деятельности в процессе обучения позволяет сформировать у соискателей высшего образования целый комплекс профессиональных компетенций (хормейстерских знаний, умений и навыков), опыт дирижерско-хоровой деятельности и эмоционально-творческого отношения к работе с хоровым коллективом.*

*Доказано, что эффективность хормейстерской подготовки будущих учителей музыкального искусства обеспечивает методическая система, основой которой является внедрение в теорию и практику высшего образования национальных и региональных культурных ценностей, творческих достижений и дирижерско-хорового опыта известных деятелей хорового искусства, инновационных технологий и современных средств обучения.*

**Ключевые слова:** *хормейстерская подготовка, хоровое пение, хоровое исполнительство, дирижерско-хоровая деятельность, методические основы, учитель музыкального искусства.*

## **METHODOLOGICAL BASES OF CHOIRMASTER TRAINING OF THE FUTURE MUSICAL ART TEACHERS**

**Z. V. Sofronii, O. D. Churikova-Kushnir**

*The article exhibits methodological bases of choirmaster training of the future musical art teachers. The author has analyzed achievements of the domestic choir conducting training and the its meaning in formation of today's methodological landmarks as well as the specifics of choirmaster training procedure established for the higher education students. The article substantiates the nature, the content, and the structure of choirmaster training of the future teachers of musical arts in the higher education institutions.*

*The choirmaster training of the future teachers of musical arts is in the focus of the study as an integral educational and creative process embracing all stages of choir directing activity of a conductor, from choice of the choral composition to concert performance before the listening public. The rehearsal content is viewed as interrelation of the three components: choirmaster, creative team reflecting the unity of choir performance and the skills of working in the choir.*

*It has been established that integration of various kinds of choir and conducting activities in the course of study facilitates development of a full range of professional competencies by the higher education students (choirmaster knowledge, skills and abilities), experience of choir and conducting activity as well as emotional and creative approach to work with the chorus.*

*It has been proven that quality of the choirmaster training of the future teachers of musical arts is ensured by the methodological system based on implementation of the national and regional cultural and artistic values, creative achievements, choral conducting experience of the prominent figures in the choral arts, innovative technologies and the latest teaching aides into the theory and practice of our higher education.*

*Key words:* Choirmaster training, choral singing, choral performance, choral conducting, methodological bases, teacher of musical arts.

**Софроній Зоя Василівна** – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри музики Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (м. Чернівці, Україна). E-mail: z.sophroniy@chnu.edu.ua

**Софроний Зоя Васильевна** – кандидат педагогических наук, доцент кафедры музыки Черновицкого национального университета имени Юрия Федьковича (г. Черновцы, Украина). E-mail: z.sophroniy@chnu.edu.ua

**Sofronii Zoia** – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor of the Department of Music of Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University (Chernivtsi, Ukraine). E-mail: z.sophroniy@chnu.edu.ua

**Чурикова-Кушнір Ольга Дмитрівна** – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри музики Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (м. Чернівці, Україна). E-mail: o.d.churikova.kushnir@gmail.com

**Чурикова-Кушнир Ольга Дмитриевна** – кандидат педагогических наук, доцент кафедры музыки Черновицкого национального университета имени Юрия Федьковича (г. Черновцы, Украина). E-mail: o.d.churikova.kushnir@gmail.com

**Churikova-Kushnir Olha Dmytrivna** – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor of the Department of Music of Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University (Chernivtsi, Ukraine). E-mail: o.d.churikova.kushnir@gmail.com